

Oikeuden kahdet kasvot

Kaarlo Tuori

Oikeustiede kuuluu tieteenaloihin, joita näyttää vaivaavan jatkuva huono omatunto. Oikeustiede epäilee omaa tieteellisyyttään, sillä on tyydyttämätön tarve todistella, sekä itselleen että muille, naapuritieteenaloille, että myös se jakaa tieteen tunnusmerkit. Mikä on syynä tähän huonoon omaantuntoon, mistä johtuu tämä tarve todistella omaa tieteellisyyttään?

Kysymys on oikeustieteen erityisestä normatiivisesta luonteesta, joka erottaa sen esimerkiksi oikeuteen kohdistuvasta yhteiskuntatieteellisestä, sosiologisesta tai politologisesta tutkimuksesta. Oikeustiede ei ole normatiivista vain siinä merkityksessä, että sen tutkimuskohteena ovat normit. Oikeustiede on normatiivista myös siinä merkityksessä, että sen tuotoksiin kytkeytyy väistämätön normatiivinen ainesosa.

Oikeustieteen tuloksena ei ole vain kuvauksia voimassa olevan oikeuden tutkijasta riippumattomasta sisällöstä tai oikeusnormien loogisista yhteyksistä. Oikeustiede ei voi väistää normatiivisia kannanottoja. Tämä koskee kaikkia oikeustieteen osa-alueita, yhtä hyvin lainoppia, oikeusteoriaa kuin oikeusfilosofiaakin. Oikeustieteellä on omalaatuinen suhde tutkimuskohteeseensa: se vaikuttaa välittömästi oman tutkimuskohteensa, oikeuden kehitykseen. Erässä mielessä voimme jopa väittää, että oikeustiede on osa oikeutta, osa omaa tutkimuskohdettaan.

Oikeus- ja yhteiskuntatieteilijän oikeus

Oikeudella on kahdet kasvot. Voimme lähestyä oikeutta ensinnäkin erityisenä yhteiskunnallisten normien järjestelmänä, oikeusjärjestyksenä. Oikeusjärjestys eroaa muista yhteiskunnallisista normistoista kuten vaikkapa moraalista tai uskonnollisista säännöistä ja periaatteista erityisissä oikeudellisissa pätevyysvaatimuksissaan, jotka ratkaisevat tietyn normin kuulumisen juuri oikeudelliseen järjestykseen. Nykyaikaisen oikeuden oloissa nämä pätevyyskriteerit sisältävät esimerkiksi vaatimuksen, jonka mukaan oikeudelliset normit asetetaan valtiosäännön mukaisessa järjestyksessä.

Mutta oikeus ei tarkoita pelkästään oikeudellisia normeja, oikeutta oikeusjärjestyksenä. Oikeudella on myös toiset kasvot: oikeutta voidaan lähestyä myös erityisinä yhteiskunnallisina käytäntöinä, oikeudellisina käytäntöinä. Voimme puhua oikeudellisista käytännöistä kahdessa eri merkityksessä, laajassa ja suppeassa mielessä. Oikeudellisiin käytäntöihin laajassa mielessä voimme lukea kaiken sellaisen yhteiskunnallisen toiminnan, joka suhteutuu oikeuteen normijärjestyksenä esimerkiksi siten, että siinä hyödynnetään oikeusjärjestyksen tarjoamia toimintamahdollisuuksia vaikkapa taloudellisessa vaihdannassa, tai siten, että toiminta voidaan käsitteellistää oikeusnormien noudattamiseksi tai rikkomiseksi.

Osallistumme oikeudellisiin käytäntöihin laajassa mielessä yleisessä oikeussubjektin ominaisuudessaamme, vaikkapa valintatalon kassalla asioidessamme tai avioliitossamme. Sen sijaan oikeudellisissa käytännöissä varsinaisessa tai suppeassa mielessä toimijoina ovat erityiset oikeudelliset ammattilaiset, erityisen koulutuksen saaneet lakimiehet. Haluaisin määritellä oikeudelliset käytännöt suppeassa mielessä kahdella tunnusmerkillä, joista toinen liittyy juuri toiminnan subjektiin, toinen taas toiminnan tuloksiin. Oikeudellisia käytäntöjä suppeassa mielessä ovat yhteiskunnalliset käytännöt, joissa pääasiallisina toimijoina ovat erityiskoulutuksen saaneet lakimiehet ja jotka myötävaikuttavat oikeuden tuottamiseen ja uusintamiseen normatiivisena ilmiönä, oikeusjärjestyksenä.

Erottamalla oikeudessa kahdet kasvot voimme myös havaita oikeuteen kohdistuvan oikeustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen ensimmäisen eron. Oikeus näyttää oikeustieteilijälle ja yhteiskuntatieteilijälle eri puolen janus-kasvoistaan. Oikeustieteilijät, kuten lakimiehet yleensäkin, ymmärtävät oikeudella ennen kaikkea oikeusjärjestystä, oikeus on heille (meille) ensisijaisesti muuta normatiivinen ilmiö. Sen sijaan yhteiskuntatieteilijä kuten sosiologi näkee oikeudessa erityisiä yhteiskunnallisia

käytäntöjä. Yhteiskuntatieteilijä on kiinnostunut oikeuden normatiivisesta puolesta lähinnä vain sikäli kuin se faktisesti vaikuttaa yhteiskunnan jäsenten sosiaaliseen toimintaan osana heidän käyttäytymismotivaatiotaan.

Oikeustieteilijöiden ja yhteiskuntatieteilijöiden on usein vaikea ymmärtää toisiaan; he tuntevat puhuvan toistensa ohi. Nyt ehkä näemme, mihin nämä kommunikaatio-ongelmat juontavat juurensa. Kun oikeustieteilijä ja yhteiskuntatieteilijä puhuvat oikeudesta, he eivät itse asiassa puhukaan samasta asiasta; toinen viittaa oikeuteen normatiivisena järjestyksenä, toinen taas tosiasiallisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin.

Oikeustiede on siis oikeuteen koskevasta yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta poiketen normatiivista siinä mielessä, että sen kohteena on oikeus oikeusnormeina, oikeusjärjestyksenä. Mutta tämä oikeustieteen normatiivisuuden ulottuvuus ei vielä tavoita oikeustieteen oman tunnon vaivojen perimmäistä syytä. Jatkakaamme vielä hetken oikeuteen kohdistuvan oikeustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vertailua.

Oikeustiede osa oikeutta

Mitä ovat nuo oikeudelliset käytännöt, jotka muodostavat oikeuden janus-kasvojen toisen puolen, nuo erityiset yhteiskunnalliset käytännöt, joiden pääasiallisina toimijoina ovat oikeuden ammattilaiset, erityiskoulutuksen saaneet lakimiehet ja jotka osallistuvat oikeudellisen normijärjestelmän, oikeusjärjestyksen, tuottamiseen ja uusintamiseen? Näihin käytäntöihin kuuluvat lainvalmistelu ja lainsäätäminen, niihin kuuluvat tuomioistuinten ja muiden lakia soveltavien viranomaisten toiminta. Mutta niihin kuuluu myös oikeustiede: myös oikeustiede osallistuu oikeusjärjestyksen jatkuvaan tuottamiseen ja kehittämiseen.

Olemme oikeustieteen erityisluonteen ytimessä: oikeustiede on itse oikeudellinen käytäntö ja tässä mielessä osa oikeutta, osa tutkimuskohdettaan. Oikeustiede osallistuu omalla toiminnallaan oikeuden tuottamiseen ja uusintamiseen. Tämä on ehkä helpointa havaita, kun tarkastelemme lainoppia, sitä oikeustieteen haaraa, jonka tehtävänä on oikeusnormien tulkitseminen ja systematisoiminen. Kun lainopin harjoittaja artikkelissaan tai monografiassaan lausuu, miten tietty lakitekstin epäselvä ilmaus on tulkittava, minkälainen merkityssisältö sille on annettava, hän ei esitä kuvausta voimassa olevan oikeuden sisällöstä. Hänen lauseensa ei ole deskriptio, jonka paikkansapitävyyttä voitaisiin totuuden korrespondenssiteorian mukaisesti arvioida vertailemalla sitä johonkin tästä lauseesta riippumattomaan todellisuuteen, voimassa olevaan oikeuteen. Lainopin harjoittaja esittää tulkintasuosituksen, normatiivisen kannanoton, joka sellaisenaan vaikuttaa siihen, miten esimerkiksi tuomioistuimet ratkaisuisaan voimassa olevan oikeuden sisällön määrittelevät.

Oikeustieteessä tiede ja sen kohde, tutkimuksen subjekti ja objekti, ovat omalaatuisella tavalla kietoutuneet yhteen. Yhteiskuntatiedekin on tietysti osa tutkimaansa yhteiskuntaa, ja myös yhteiskuntatieteen tutkimustulokset omalta osaltaan vaikuttavat kohteensa, yhteiskunnan, kehitykseen. Oikeustieteessä tutkimuksen vaikutus kohteeseensa on kuitenkin - näin uskaltaisin väittää - välittömämpää, suurempaa kuin asianlaita on yhteiskuntatieteessä. Oikeustieteilijälle ei ole suotu neutraalin ulkopuolisen tarkkailijan tyyntä osaa.

Pintatasolla oikeus normijärjestyksenä voidaan ymmärtää jatkuvasti väliaikaiseksi tilinpäätökseksi keskustelusta, jossa puheenvuoroja käyttävät niin lainsäätäjät, tuomarit kuin oikeustieteen harjoittajatkin. Eri oikeuskulttuurit eroavat toisistaan siinä, mikä painoarvo kunkin puheenvuoron käyttäjän kannanotoilla on. Manner-Euroopassa, sanokaamme saksalaisen oikeuskulttuurin vaikutuspiirissä, johon Suomikin on kuulunut, olemme tottuneita ajattelemaan, että lainsäätäjällä on oikeusjärjestyksen kehityksessä ratkaiseva sana; anglo-amerikkalaisessa oikeuskulttuurissa, erityisesti USA:ssa, tuomarin kanta painaa enemmän kuin meillä. Myös oikeustieteilijöiden vaikutusvalta vaihtelee; saksalaisessa oikeuskulttuurissa se on perinteisesti ollut merkittävä, ajatellaamme vaikkapa saksalaisen yhtenäisen oikeuskulttuurin luomista 1800-luvulla, jo ennen Saksan valtakunnan yhdistymistä. Suomessa, yksittäisen oikeustieteilijän vaikutusmahdollisuuksia on korostanut myös maamme pienuus ja oikeuskulttuurin yhtenäisyys: lainoppineiden monografiat ja artikkelit löytävät nopeasti tiensä tuomareidenkin käteen.

Oikeustietelijä lähestyy oikeutta osanottajan näkökulmasta, yhteiskuntatieteilijä taas ulkopuolisena tarkkailijana. Oikeuden kaksien kasvojen erottaminen ja oikeudellisten käytäntöjen käsite antavat meille mahdollisuuden täsmentää, mitä oikeastaan tarkoitamme osanottajan ja tarkkailijan asemilla.

Oikeustieteilijällä on oikeuteen osanottajan näkökulma siinä mielessä, että oikeustiede on osa oikeudellisia käytäntöjä, että oikeustiede oikeudellisena käytäntönä osallistuu oikeudellisen normijärjestyksen jatkuvaan tuottamiseen ja uusintamiseen. Yhteiskuntatieteilijä sen sijaan tarkastelee oikeutta oikeudellisten käytäntöjen ulkopuolelta, yhteiskuntatiede ei ole samalla tavalla osa oikeutta kuin oikeustiede, eikä yhteiskuntatieteilijän tutkimustuloksilla ole samanlaista välitöntä vaikutusta oikeudelliseen normijärjestelmään kuin lainopin tuotoksilla. Oikeutta koskevaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen ei liity samanlaista osanottajan asemasta seuraavaa normatiivisuutta kuin oikeustieteilijän näkökulmaan.

Oikeuden syvärakenne

Oikeustieteen erityislaatuinen normatiivisuus on kenties helpoimmin havaittavissa tarkastelemalla oikeusnormeja tulkitsevaa lainoppia. Mutta – tämä on käsitykseni – osanottajan asemasta seuraava erityislaatuinen normatiivisuus ulottuu tulkintajuridiikan ohella myös oikeustieteen muihin lohkoihin, eri oikeudenalojen yleisiä oppeja muotoilevaan teoreettiseen lainoppiin, oikeuskäsitteitä ja oikeudellista argumentaatiota erittelevään oikeusteoriaan samoin kuin oikeuden syvärakenteita rekonstruoivaan oikeusfilosofiaan.

Oikeustieteen eriyttäminen eri lohkoihin ja näiden rajaaminen toisistaan on tiettyyn määrään asti sopimuksenvarainen asia. Oma ehdotukseni perustuu oikeuden tasoitteluun, jota viime vuosina olen pyrkinyt kehittää. Ajatukseni on, että oikeus normatiivisena ilmiönä, oikeusjärjestyksenä, ei typisty pelkästään pintatasoonsa, siihen, mihin me lakimiehetkin yleensä spontaanisti oikeuden identifioimme. Oikeus ei ole vain yksittäisiä lakeja, asetuksia ja muita säädöksiä, se ei koostu pelkästään yksittäisistä tuomioistuinratkaisuksista. Oikeudessa on tällaisia pinnalla näkyviä ilmiöitä syvempiä tasoja, jotka yhtäältä mahdollistavat sen, mitä pinnalla voi yksittäisten säädösten ja tuomioistuinratkaisujen muodossa tapahtua, toisaalta taas asettavat näille pintatason ilmiöille rajoituksia. Olen kutsunut näitä pinnanalaisia tasoja oikeuskulttuuriksi ja oikeuden syvärakenteeksi.

Sekä oikeuskulttuurissa että oikeuden syvärakenteessa olen erottanut kolmentyyppisiä ainesosia, käsitteellisiä, normatiivisia ja metodisia. Oikeuskulttuurissa käsitteelliset ja normatiiviset aineosat yhtyvät eri oikeudenalojen kuten siviilioikeuden, rikosoikeuden jne. yleisissä opeissa. Juuri nämä yleiset opit oikeudenalan peruskäsitteineen ja yleisine oikeusperiaatteineen antavat oikeusjärjestykselle systemaattisen hahmon, luovat järjestystä siihen normikaaokseen, jonka eri nominasettajatahot eduskunnasta kunnanvaltuustoihin tuottavat. Esimerkkeinä vaikkapa siviilioikeuden yleisistä opeista voimme viitata sopimuksen käsitteeseen ja pacta sunt servanda eli sopimusten sitovuuden periaatteeseen. Oikeuskulttuurin metodista ainesosaa puolestaan edustavat juridiset argumentaatio- ja päätöksentekotavat, se mitä kunnioitettu opettajani Veli Merikoski tapasi kutsua juridiseksi logiikaksi.

Nykyajan eri oikeuskulttuurit, sanokaamme vaikkapa saksalainen, angloamerikkalainen ja suomalainen oikeuskulttuuri, eroavat jossain määrin toisistaan eri oikeudenaloja jäsentävissä käsitteissään ja periaatteissaan, ja myös argumentaatiotavoissa on oikeuskulttuurittaisia erityispiirteitä. Silti voimme väittää, että näissä oikeuskulttuureissa on tietty yhteinen käsitteellinen, normatiivinen ja metodinen ydin, yhteinen syvärakenne, joka oikeuttaa meidät puhumaan erityisestä nykyaikaa hallitsevasta oikeustyypistä, modernista oikeudesta.

Tähän syvärakenteeseen kuuluvat kaikkein perustavimmat oikeudelliset kategoriat, kategoriat, jotka oikeastaan vasta mahdollistavat kaiken oikeudellisen ajattelun ja argumentaation. Tarkoitin sellaisia kategorioita kuin esimerkiksi "oikeussubjekti" ja "subjektiivinen oikeus". Syvärakenteeseen kuuluvat niin ikään oikeuskulttuureja yhdistävät perustavat normatiiviset ideat kuten ihmisoikeudet, jotka sitten saavat oikeuskulttuureittain hieman toisistaan poikkeavan tulkinnan. Lopuksi voimme puhua myös tietystä oikeustyypistä kuten modernia oikeutta luonnehtivasta rationaliteetti muodosta. Modernin oikeuden

rationaliteetti muodosta on esitetty moniakini tulkintoja: esimerkiksi Max Weber, vuosisadan vaihteen molemmin puolin elänyt saksalainen sosiologi, piti modernille oikeudelle leimallisena erityistä formaalia rationaliteettia; Jürgen Habermas, tämän päivän saksalainen yhteiskuntafilosofi, puolestaan katsoo modernin oikeuden, varsinkin oikeudellisten menettelyjen, ilmentävän erityistä kommunikatiivista rationaalisuutta.

Oikeuden dynamiikka perustuu analyysikehiköni mukaan oikeuden eri tasojen, toisin sanoen pintatason, oikeuskulttuurin ja oikeuden syvärakenteen välisiin suhteisiin. Näitä suhteita puolestaan välittävät oikeudelliset käytännöt, mukaan luettuna oikeustiede. En voi tässä yhteydessä käydä lähemmin erittelemään näitä suhteita. Totean vain lyhyesti, että olen hyödyntänyt seuraavaa kaltaista ryhmittelyä:
sedimentaatio suhde; konstituutio suhde; konkretisaatio suhde; rajoitus suhde; kritiikki suhde; ja justifikaatio suhde.

Oikeudelliset käytännöt vaikuttavat aina kaikille oikeuden tasoille, vaikka esimerkiksi lainsäätämisen tai tuomioistuintoiminnan välittömät tulokset ovatkin nähtävissä oikeuden pinnalla. Myös oikeustiede, sen eri lohkot, vaikuttaa samanaikaisesti kaikilla oikeuden tasoilla, yhtä hyvin pinnalla, oikeuskulttuurissa kuin oikeuden syvärakenteessakin. Tästä huolimatta voimme täsmentää oikeustieteen eri lohkojen asemaa suhteessa oikeuden tasotteluun sen perusteella, missä niiden välitön kiinne kohta oikeuteen sijaitsee.

Tulkintalainoppi kohdistuu oikeuden pintatasolle. Se osallistuu siihen keskusteluun lainsäätäjän ja tuomarin kanssa, joka synnyttää pintatason jatkuvan muutoksen ja käymistilan. Teoreettisen lainoppi puolestaan ymmärtää tehtäväkseen oikeusjärjestyksen systematisoinnin, ja tätä tehtäväänsä se toteuttaa muotoilemalla eri oikeudenalojen yleisiä oppeja peruskäsitteineen ja yleisine oikeusperiaatteineen. Oikeusteorian ominta aluetta ovat puolestaan yleiset oikeuskäsitteet ja oikeudellinen argumentaatio, ja niihin paneutuessaan se liikkuu oikeuskulttuurin ja oikeuden syvärakenteen välisellä raja-alueella. Oikeusfilosofia puolestaan kuuluu niin sanottuihin rekonstruktiviivisiin tieteisiin. Se pyrkii rekonstruoimaan ja saattamaan päivänvaloon oikeustyyppiin, meidän aikakautenamme modernin oikeuden, syvärakenteen, sitä määrittävät perustavat oikeudelliset kategoriat ja fundamentaaliset normatiiviset periaatteet ja sille ominaisen rationaliteetti muodon.

Osanottajan roolia seuraava normatiivisuus lyö leimansa paitsi tulkintajuridiikan myös teoreettisen lainopin, oikeusteorian ja oikeusfilosofian tuloksiin. Kun teoreettisen lainopin harjoittaja kehittää yleisiä oppejaan niihin kuuluvine peruskäsitteineen ja yleisine oikeusperiaatteineen, hänen aineistonaan on pintatason oikeudellinen aineisto kuten yksittäiset säädökset ja tuomioistuinratkaisut. Tämän aineiston systematisoimiseksi yleisten oppien muotoon on aina useampia kuin yksi mahdollisuus; vaihtoehdon valinta, esimerkiksi oikeudenalan yleisten oikeusperiaatteiden keskinäisten suhteiden määrittäminen, sisältää aina normatiivisen kannanoton. Ja toisaalta lainoppineen muotoilemilla yleisillä oppeilla on aina normatiivisia seurauksia: ne rajoittavat sitä tulkinta- ja ratkaisuvaihtoehtojen joukkoa, joita oikeusjärjestystä yleisten oppien välityksellä lähestyvällä ratkaisijalla on käytettävissään. Myöskään oikeusteoria ja oikeusfilosofia eivät voi vapautua osanottajan normatiivisesta otteesta. Oikeusteoreetikko ei vain eritele muiden käyttämiä oikeuskäsitteitä ja noudattamaa argumentaatiota; hänen työnsä vaikuttavat myös siihen, minkälaiseksi käsitteiden käyttö ja argumentaatio tulevaisuudessa kehittyvät. Ja oikeuden syvärakenteen rekonstruktioikin edellyttää aina tulkintaa, syvärakenteen eri ainesosien keskinäistä järjestämistä ja painottamista. Vaikka syvärakenne edustaakin oikeuden vakainta kerrostumaa, sekään ei ole muuttumaton. Omilla tulkinnoillaan, omilla rekonstruktioillaan, oikeusfilosofi vaikuttaa osaltaan suuntaan, johon oikeuden syvärakenne muuntuu.

Haluaisin puhua vielä eräänlaisesta yleisemmästä, implisiittisestä, voimme kenties sanoa "pakotetusta" normatiivisuudesta, joka yhdistää kaikkia oikeustieteen lohkoja tulkintalainopista oikeusfilosofiaan. Oikeudellisena käytäntönä oikeustiede osallistuu, myötävaikuttaa, oikeuden uusintamiseen sekä oikeusjärjestyksen että oikeudellisten käytäntöjen ulottuvuudessaan. Tämä vaikutus oikeustieteellä on, halusipa oikeustieteen harjoittaja sitä tai ja oli pa hän siitä tietoinen tai ei.

Oikeustieteen harjoittaminen, oikeustieteilljänä toimiminen on mahdollonta ilman vähintäänkin implisiittistä oikeuden ja

oikeudellisten käytäntöjen hyväksyntää. Tämä on taustana sille, mitä olen joskus kutsunut kriittisen oikeustieteilijän dilemmaksi. Myös kriittinen oikeustieteilijä uusintaa omalla toiminnallaan oikeutta, kritiikkinsä kohdetta. Oikeustieteilijälle oikeuden fundamentaalkritiikki, sen tapainen oikeuden kieltäminen, jota esimerkiksi eräät marxilaiset katsantokannat edustavat, näyttää olevan mahdollista. Oikeuden fundamentaalkritiikki on mahdollista vain oikeudellisten käytäntöjen ulkopuolisesta asemasta käsin.

Normatiivisuus väistämätöntä

Nyt tunnemme taustan sille oikeustieteen huonolle omalle tunnolle, sille tarpeelle oman tieteellisyytensä todistelemiseen, joka niin usein on tyypillistä oikeustieteen itseanalyysille. Taustana on oikeustieteen erityislaatuinen normatiivisuus, joka ei koske vain oikeustieteelle ominaista kohdetta vaan myös oikeustieteen tuloksia.

Oikeustieteen historiasta tunnemme yrityksiä lunastaa oikeustieteen paikka tieteiden perheessä kieltämällä tuo oikeustieteen erityinen normatiivisuus. Sellaisissa suuntauksissa kuin skandinaavinen tai amerikkalainen realismi oikeustieteelle ominainen kohde, oikeus normatiivisena järjestyksenä, on koetettu palauttaa empiiriin tosiasioihin, kuten tuomareiden käyttäytymiseen tai tuomareita ratkaisuisissaan motivoivaan ideologiaan. Samalla myös oikeustieteen lauseilta on yritetty riisua niiden normatiivisuus. Kun oikeuden normatiivisuus on palautettu empiiriin tosiasioihin, oikeustieteen tulokset voidaan ymmärtää väitelauseiksi, joiden totuusarvon ratkaisee niiden ulkopuolinen todellisuus.

Normatiivisuus tuntuu kuitenkin olevan itsepinainen ominaisuus, jota ei kyetä kitkemään sen paremmin oikeudesta kuin sitä tutkivasta oikeustieteestäkään. Yritykset palauttaa oikeudellinen normijärjestys havainnoitavissa oleviin empiiriin tosiasioihin eivät onnistu. Joudumme tukeutumaan oikeusnormeihin jo tunnistaaksemme ne henkilöt, tuomarit, joiden käyttäytymistä tai joiden motivaatiota meidän tulisi tutkia voimassa olevan oikeuden sisältöä selvittääksemme. Tuomari voidaan tunnistaa tuomariksi vain tuomariominaisuuden määrittelevien normien avulla.

Oikea tie oikeustieteen tieteellisyyden varmistamiseksi ei kuljekaane oikeustieteen erityislaatuisen normatiivisuuden kieltämisen kautta. On myönnettävä avoimesti tämä väistämätön normatiivisuus ja pureuduttava niihin edellytyksiin, joilla voidaan nostaa oikeustieteen rationaalisuutta ja sen normatiivisten kannanottojen hyväksyttävyyttä. Tällä tiellä on muutamana viime vuosikymmenenä koettanut niin meillä kuin muuallakin edetä argumentaatioteoreettisesti suuntautunut oikeusteoreettinen ja oikeusfilosofinen tutkimus.

Kirjoittaja toimii professorina Helsingin yliopiston Julkisoikeuden laitoksella. Kirjoitus perustuu esitelmään Suomalaisen Tiedeakatemian istunnossa 11.5.1998.